

Оксана Хомік,
асистент кафедри інформаційних
технологій та економічної теорії
Луцького інституту розвитку людини
Університету «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ УПРАВЛІНСЬКИХ УМІНЬ І НАВИЧОК

У статті розглянуто окремі аспекти формування у майбутніх економістів управлінських умінь та навичок. Висвітлено погляди учених на володіння студентами-економістами необхідними уміннями та навичками управлінської діяльності. Охарактеризовано особисті якості економістів, розвиток яких необхідно забезпечити у процесі формування управлінських умінь і навичок. Подані результати анкетування студентів вищих навчальних закладів України щодо формування умінь та навиків управлінської діяльності.

Ключові слова: майбутні економісти, управлінські уміння та навички, управлінська діяльність.

В статье рассмотрены отдельные аспекты формирования у будущих экономистов управленческих умений и навыков. Освещены воззрения ученых на владение студентами-экономистами необходимыми умениями и навыками управленческой деятельности. Охарактеризованы личные качества экономистов, развитие которых необходимо обеспечить в процессе формирования управленческих умений и навыков. Представлены результаты анкетирования студентов высших учебных заведений Украины по формированию умений и навыков управленческой деятельности.

Ключевые слова: будущие экономисты, управленческие умения и навыки, управленческая деятельность.

The article deals with some aspects of future economists management skills. The views of scientists concerning specific management skills of future professionals and economists are highlighted. Personal characteristic features of economists characterized, as whose development is essential for the formation of management skills have been characterized. The results of a survey of students in higher educational establishments of Ukraine on the formation of management activities skills are given.

Key words: future economists, management skills, management activities.

З модернізацією економічної системи в Україні, появою підприємств різних форм власності змінилися і запити суспільства до підготовки фахівців-економістів. Сучасні організації економічного профілю потребують фахівців, спроможних реалізовувати інноваційні проекти, здійснювати пошук найбільш раціональних та ефективних методів і форм управління організацією, вирішувати комплекс перспективних проблем розвитку організації, адже формування у випускників вищих економічних навчальних закладів управлінської культури вважають на сьогодні одним із пріоритетних завдань фахової підготовки майбутнього економіста. Вирішення цього завдання сприятиме підвищенню якості вищої освіти майбутніх економістів, формуванню їхньої компетентності, створенню умов для більш досконалої організаційної гармонійності системи освіти, що суттєво впливатиме на рівень конкурентоспроможності фахівців економічного профілю на державному та міжнародному ринках праці.

Аналіз управлінської діяльності як окремих напрям наукових розробок привернув пильну увагу вчених у нашій країні тільки у другій пол. ХХ ст., проте у зв'язку з потребами практики, викликаними, в першу чергу, політичними та соціально-економічними перетвореннями, ця проблематика досить швидко стала предметом дослідження багатьох учених. Різні аспекти підготовки професійних керівників розглядаються в роботах педагогів, психологів, економістів, менеджерів (В. О. Безбородий, Н. А. Болтачєєва, Л. Л. Влодарська-Зола, Ю. М. Ємельянов, В. А. Левінцова, Е. Е. Лінчевський, В. П. Пугачов, В. П. Черевко та ін.).

Проблемами формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх економістів у процесі вивчення дисциплін циклу природничо-наукової підготовки займається О. П. Кошова. Психолого-педагогічні аспекти формування умінь і навичок розкриті в роботах В. М. Гриньової, С. І. Кисельгофа, Є. О. Мілеряна, А. М. Москаленко, К. К. Платонова, Н. Ф. Тализіної, К. Д. Ушинського та ін.

Актуальною, проте недостатньо дослідженою є проблема формування управлінських умінь і навичок майбутніх економістів у вищих навчальних закладах.

Метою статті є вивчити окремі аспекти формування у майбутніх економістів умінь та навичок здійснення управлінської діяльності.

Складність здійснення управлінської діяльності сьогодні значно зростає, оскільки керівникам потрібно діяти в умовах ринку, конкуренції, значних соціально-політичних та економічних перетворень, глобалізації суспільства. Все це висуває підвищені вимоги до рівня управлінських умінь і навичок сучасних економістів.

Управлінські уміння майбутніх економістів являють собою застосування знань у практичній управлінській діяльності. Уміння економістів є відносно стійкими характеристиками їх особистості і залежать як від об'єктивної структури діяльності, так і від їх загальних

здібностей (уміння слухати, проводити наради тощо).

Управлінські навички майбутніх економістів залежать, в основному, від стажу їх роботи і являють собою вироблення певних управлінських стереотипів професійної поведінки (навички встановлення ділових контактів, розмов по телефону тощо).

Сьогоднішній економіст виробничого підприємства, організації чи установи, як зазначає С. Редько, потребує глибоких професійних знань, умінь, вміння творчо оцінювати виробничу ситуацію; повинен мати розвинені управлінські здібності та володіти навичками прийняття управлінських рішень [3].

І. Д. Ярошук вважає, що економіст повинен володіти низкою умінь, без яких він не зможе виконувати певні професійні дії. З-поміж основних комунікативних умінь економіста, на думку автора, варто виділити такі, як: уміння розуміти та реагувати на сказане співрозмовником у професійних ситуаціях спілкування (на основі знань мови професії та навичок застосування професійної термінологіки економіст може побудувати ефективну комунікативну взаємодію, яка передбачає як розуміння поданої співрозмовником інформації, так і певну реакцію у відповідь); уміння прогнозувати розвиток діалогу та реакцію співрозмовника (використання знань психологічних особливостей особистості, техніки ведення діалогу та професіограми різноманітних професій допоможе економісту передбачити розвиток діалогу ще на його початковій фазі та наперед визначити можливі варіанти відповідей співрозмовника з метою уникнення непорозуміння чи одержання небажаного результату комунікативної співпраці); уміння направляти діалог, враховуючи цілі професійної діяльності (іноді, маючи на меті досягнення певного результату, економіст може спрямовувати діалог у потрібне йому русло завдяки знанням діалогічних форм професійного мовного спілкування та володінню технікою їх ведення); уміння створювати та підтримувати доброзичливу атмосферу спілкування (використання знань стандартизованих норм мовленнєвої поведінки та мовленнєвого етикету ділового спілкування допоможуть економісту позитивно налаштувати співрозмовника, створивши сприятливий психологічний клімат та виявивши таким чином своє добре ставлення до партнера по спілкуванню) [4].

Нове покоління економістів, на думку П. Є. Минко, Т. Л. Столяренко і С. О. Доценко, повинно, перш за все, вміти прогнозувати ситуацію, знати, яким чином діяти, оцінювати негативні наслідки від прийняття управлінського рішення щодо керування відповідними процесами та системами [2].

У процесі формування управлінських умінь і навичок необхідно забезпечити розвиток особистісних якостей, важливих для успішної управлінської діяльності майбутніх економістів – активності, незалежності, ініціативності, самостійності тощо; здатності організувати

діяльність, що полягає у плануванні та забезпеченні належного досягнення запланованих результатів; умінь працювати з людьми, ефективно спілкуватися, розуміти та враховувати індивідуальні особливості людей, створювати позитивну соціально-психологічну атмосферу тощо; умінь вирішувати практичні завдання відповідно до умов конкретних ситуацій; нестереотипно, осмислено, творчо використовувати засвоєні знання, уміння, навички; здатності до глибокого, всебічного аналізу інформації, як умови прийняття ефективних рішень.

Одним із засобів, що спрямовані на набуття майбутніми економістами вмінь керувати виробничим процесом, орієнтуватися в конкретних ситуаціях, оперативно і творчо вирішувати практичні завдання, на думку Г. І. Матукової, є залучення студентів до моделювання професійних ситуацій, програвання рольових ігор, участі у проектній діяльності тощо. Участь студентів у розв'язанні різноманітних професійних ситуацій через розмаїття методів не лише збагачує їх економічний досвід, але й позитивно впливає на інтелектуальний розвиток, дає уявлення про характер навчальних завдань, які передбачається вирішувати на сучасному ринку [1, с. 108].

Усвідомлення студентами значущості управлінських умінь і навичок є важливим етапом їх формування у майбутніх економістів у процесі підготовки у вищих навчальних закладах.

З метою виявлення наявності у студентів умінь та навичок здійснення управлінської діяльності, нами було проведено анкетування 384 студентів вищих навчальних закладів України, зокрема, 45 студентів Бердянського державного педагогічного університету, 49 студентів Житомирського державного університету імені Івана Франка, 50 студентів Київського університету туризму, економіки і права, 81 студент Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, 51 студент Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», 58 студентів Луцького інституту розвитку людини університету «Україна», та 50 студентів Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука.

Аналіз відповідей опитаних студентів щодо володіння окремими уміннями та навиками управлінської діяльності, а саме: брати участь у дискусіях, відстоювати свою точку зору, приймати управлінські рішення та здійснення оцінки роботи кадрів у процесі контролю за їх діяльністю дав змогу отримати наступні результати (рис. 1). Аналіз наданих відповідей студентів на питання стосовно володіння уміннями брати участь у дискусіях, відстоювати свою точку зору свідчить про те, що володіють уміннями 51,41 % опитаних; недостатньо володіють уміннями – 31,63 % студентів; не володіють – 11,99 %; важко було відповісти – 4,98 % опитаних.

Відповіді студентів щодо уміння здійснення оцінки роботи кадрів у

процесі контролю за їх діяльністю дещо відрізняються. Так, володіють уміннями – 23,38 % респондентів; володіють, але недостатньо – 40,78 % студентів; не володіють – 22,18 % опитаних; було важко відповісти – 12,66 % студентів.

Важливе значення для формування управлінської культури економістів мають навички прийняття управлінського рішення. З метою виявлення наявності у студентів ВНЗ навичок прийняття управлінських рішень, в анкету було включене це запитання. Відповіді опитаних студентів дозволяють констатувати, що 35,22 % респондентів володіють навиками прийняття управлінського рішення; 42,26 % студентів недостатньо володіють; 12,26 % опитаних – не володіють; 10,26 % – було важко відповісти на поставлене запитання.

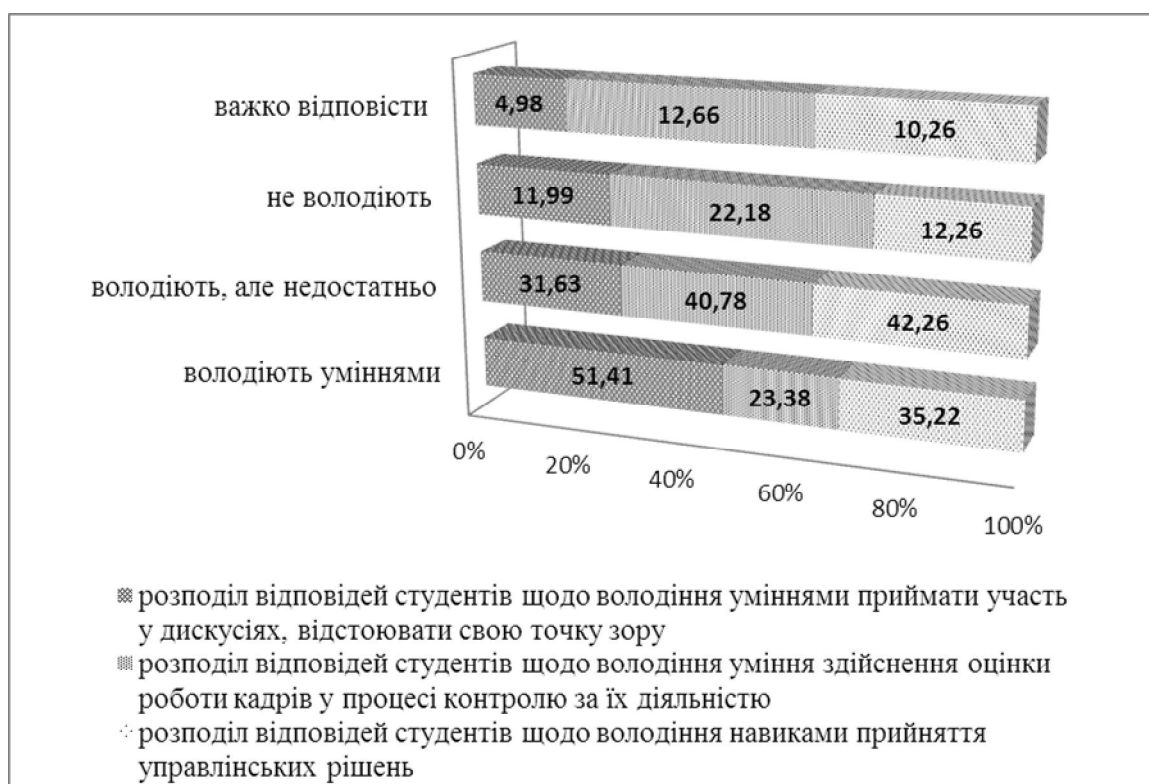

Рис. 1. Розподіл відповідей студентів, опитаних про володіння управлінськими уміннями та навиками (%)

Отже, аналіз анкетування студентів економічного профілю вищих навчальних закладів свідчить про те, що володіють управлінськими уміннями і навичками, необхідними для володіння високою управлінською культурою, близько половини опитаних студентів.

Дослідження управлінських умінь і навичок, необхідних для формування управлінської культури майбутніх економістів, є актуальним і перспективним, зокрема, проблема визначення форм і методів формування цих умінь і навичок може бути предметом подальшого дослідження й аналізу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матукова Г. І. Використання професійних ситуацій і проектів на заняттях у вищій школі економічного профілю / Г. І. Матукова // Вісник Черкаського університету. Серія педагогічні науки. – 2009. – Вип. 166. – С. 106–110.
2. Минко П. Є. Особливості формування інформаційної культури сучасного фахівця [Електронний ресурс] / П. Є. Минко, Т. Л. Столяренко, С. О. Доценко // Державне будівництво. – 2008. – № 2. – Режим доступу : <http://www.nbuiv.gov.ua/ejournals/DeVu/2008-2/doc/3/03.pdf>.
3. Редько С. Розвиток особистості студента – майбутнього економіста в процесі професійної підготовки [Електронний ресурс] / С. Редько. – Режим доступу : http://archive.nbuiv.gov.ua/portal/soc_gum/npo/2005_2/Redko.pdf.
4. Ярощук І. Д. Теоретичне обґрунтування професіограми економіста з позицій ділової комунікації [Електронний ресурс] / І. Д. Ярощук. – Режим доступу : http://intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_eagazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n1_2009_st_31/.